

ЗАТВЕРДЖЕНО
Секретар міської ради
_____ Дмитро ВАСИЛЬЄВ

Додаток
до рішення сесії
міської ради 8 скликання
від 2022 року №

Порядок догляду та утримання зелених насаджень на території населених пунктів Новокаховської міської територіальної громади

Розділ 1. Загальні положення

1.1. Цей Порядок визначає правові та організаційні засади утримання зелених насаджень у населених пунктах Новокаховської міської територіальної громади (далі - ТГ), спрямований на забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини та створення привабливого вигляду середовища проживання мешканців громади.

1.2. Порядок розроблений з метою охорони та збереження зелених насаджень у населених пунктах Новокаховської міської ТГ, утримання їх у здоровому впорядкованому стані, створення та формування високодекоративних, стійких до несприятливих умов навколишнього природного середовища насаджень.

1.3. Порядок є обов'язковим для виконання всіма установами, підприємствами, організаціями, які займаються проектуванням, створенням, ремонтом і утриманням зелених насаджень та громадянами, що мешкають на території Новокаховської міської ТГ.

1.4 Терміни, що використовуються у цьому Порядку є ідентичними до Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджених наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 року №105 та постанови Кабінету Міністрів України від 01.08.2006р. №1045 “Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах”.

1.5 Цій Порядок повністю відповідає наступним нормативним та законодавчим документам:

- Закон України «Про благоустрій населених пунктів» ;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2006 року № 1045 «Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах;
- Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 року №105 «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України» ;

- Наказ Державного Комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.09.2003 року № 154 «Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів» ;
- Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства від 12.05.2009 року №127 «Про затвердження Методики визначення відновної вартості зелених насаджень»;
- Наказ Державного комітета України по житлово-комунальному господарству від 30.11.1995 року № 51 «Про затвердження Правил охорони праці під час проведення робіт з видалення дерев і пеньків у населених пунктах України»;
- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» ;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 року № 466 «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» ;
- Наказ Державного Комітету України по житлово-комунальному господарству України від 25.02.2005 року N 32 « Про затвердження Нормативів приживлюваності дерев і кущів при проведенні робіт з озеленення міст та інших населених пунктів України»;
- Наказ Державного Комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 24.12.2001 року № 226 « Про затвердження Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України».

Розділ 2. Об'єкти благоустрою зеленого господарства

2.1 Об'єкти благоустрою у сфері зеленого господарства.

До об'єктів благоустрою у сфері зеленого господарства належать:

- парки, парки культури та відпочинку, парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва, гідропарки, лугопарки, лісопарки, буферні парки, районні сади;
- дендрологічні парки, національні, меморіальні та інші;
- сквери;
- міські ліси;
- зони рекреації;
- зелені насадження в охоронних та санітарно-захисних зонах, зонах особливого використання земель;
- прибережні зелені насадження;
- зелені насадження обмеженого користування.

2.2 Елементи благоустрою.

Елементами благоустрою є:

- зелені насадження (у тому числі снігозахисні, протиерозійні) вздовж вулиць і доріг, у парках, скверах і алеях, бульварах, садах, інших об'єктах благоустрою загального користування, санітарно-захисних зонах, на прибудинкових територіях;
- будівлі та споруди системи збирання і вивезення відходів;
- засоби та обладнання зовнішнього освітлення та зовнішньої реклами;
- комплекси та об'єкти монументального мистецтва;
- обладнання дитячих, спортивних та інших майданчиків;
- малі архітектурні форми;
- інші елементи благоустрою.

Розділ 3. Використання об'єктів благоустрою зеленого господарства

3.1. Об'єкти благоустрою зеленого господарства використовуються відповідно до їх функціонального призначення для забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини на засадах їх раціонального використання та охорони і утримання відповідно до цього Порядку.

3.2. На об'єктах благоустрою зеленого господарства забороняється:

- виконувати земляні, будівельні та інші роботи без дозволу, виданого в установленому порядку;
- самовільно влаштовувати городи, пошкоджувати дерева, кущі, квітники, газони;
- вивозити і звалювати в не відведених для цього місцях відходи, сміття, траву, гілки, деревину, сніг, листя тощо;
- складувати будівельні матеріали, конструкції, обладнання;
- самовільно встановлювати об'єкти зовнішньої реклами, торговельні лотки, павільйони, кіоски тощо;
- посипати кухонною сіллю сніг та лід на тротуарах;
- влаштовувати стоянки автомашин, суден, катерів;
- влаштовувати зупинки пасажирського транспорту та паркувати автотранспортні засоби на газонах;
- влаштовувати ігри на газонах;
- спалювати суху рослинність, розпалювати багаття та порушувати інші правила протипожежної безпеки;
- підвішувати на деревах гамаки, гойдалки, мотузки для сушіння білизни, прикріплювати рекламні щити, електропроводи та інше, якщо вони можуть пошкодити дерево;
- добувати з дерев сік, смолу, наносити механічні пошкодження;
- рвати квіти, ламати гілки дерев;
- винищувати мурашники, ловити птахів і звірів;
- випасати худобу, вигулювати та дресирувати тварин у не відведених для цього місцях;
- здійснювати ремонт, обслуговування та миття транспортних засобів, машин, механізмів у не відведених для цього місцях

Розділ 4. Утримання об'єктів благоустрою зеленого господарства

4.1. Органи місцевого самоврядування визначають балансоутримувачів об'єктів благоустрою зеленого господарства комунальної власності.

4.2. Балансоутримувач забезпечує належне утримання та своєчасний ремонт об'єкта благоустрою власними силами або може на конкурсних засадах залучати інші підприємства, установи, організації.

4.3. На території об'єктів відповідно до містобудівної документації можуть бути розташовані будівлі та споруди торговельного, соціально-культурного, спортивного та іншого призначення. Власники цих будівель та споруд зобов'язані забезпечити належне утримання наданої їм земельної ділянки, а також на умовах договору, укладеного з балансоутримувачем, забезпечувати

належне утримання закріпленої за ними прилеглої території або брати пайову участь в утриманні об'єкта.

4.4. На об'єктах комунальної власності межі закріпленої території та обсяги пайової участі визначають місцеві органи влади.

4.5. Відповідальними за збереження зелених насаджень і належний догляд за ними є:

- на об'єктах благоустрою комунальної власності балансоутримувачі цих об'єктів;
- на територіях установ, підприємств, організацій та прилеглих територіях - установи, організації, підприємства;
- на територіях земельних ділянках, які відведені під будівництво - забудовники чи власники цих територій;
- на безхазяйних територіях, пустирях - місцеві органи самоврядування;
- на приватних садибах і прилеглих ділянках - їх власники або користувачі.

4.6. Елементи благоустрою входять до складу об'єктів благоустрою, за винятком меморіальних комплексів та об'єктів монументального мистецтва, фонтанів.

4.7. Загальноміські інженерні мережі водопостачання, водовідведення, кабельні електромережі, телефонізації та інші, які проходять через територію об'єкта благоустрою, не входять до його складу і перебувають на балансі та обслуговуванні відповідних підприємств, організацій.

4.8. Догляд за зеленими насадженнями на вулицях, площах, бульварах, майданах повинен проводитися спеціалізованими підприємствами, організаціями зеленого господарства, які укомплектовані спеціальною технікою та механізмами, кваліфікованими спеціалістами, на умовах договору з балансоутримувачем.

Розділ 5. Права та обов'язки балансоутримувача об'єктів благоустрою зеленого господарства комунальної форми власності

5.1. Балансоутримувач об'єкта благоустрою зеленого господарства має право:

- брати участь у розробленні планів соціально-економічного розвитку населених пунктів Новокаховської міської ТГ;
- брати участь в обговоренні проектів рішень міської ради та виконавчого комітету з питань озеленення населених пунктів Новокаховської міської ТГ;
- залучати на договірних засадах підприємства і організації незалежно від форм власності до виконання окремих робіт на об'єктах зеленого господарства, у тому числі проведення інвентаризації;
- звертатись з позовом до суду на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок пошкодження об'єктів зеленого господарства.

5.2. Балансоутримувачі об'єкта зобов'язані:

- утримувати в належному санітарно-технічному стані об'єкт благоустрою (виконання заходів, затверджених місцевими органами самоврядування);
- не допускати внесення змін в архітектурно-планувальне рішення, зокрема фарбування монументів, пам'ятників, скульптур без погодження з відповідними органами;

- дотримуватись технологій догляду, експлуатації та ремонту, регулярно проводити заходи щодо запобігання передчасному зносові об'єктів;
- усувати пошкодження інженерних мереж, які обслуговують даний об'єкт, наслідки аварій, стихійного лиха;
- проводити інвентаризацію та паспортизацію об'єктів благоустрою відповідно до планів та в межах виділених органами місцевого самоврядування коштів;
- брати участь у роботі комісій з прийняття в експлуатацію нових реконструйованих та капітально відремонтованих об'єктів благоустрою;
- брати участь у роботі комісій з обстеження стану зелених насаджень;
- розробляти перспективні та пріоритетні напрями розвитку об'єктів благоустрою зеленого господарства;
- вести реєстр зелених насаджень на основі матеріалів інвентаризації;
- контролювати дотримання технології виконання робіт, правил охорони зелених насаджень підрядними організаціями на об'єктах благоустрою;
- готувати зведені звіти з питань розвитку та утримання об'єктів благоустрою та надання їх місцевим органам самоврядування;
- визначати обсяги збитків, заподіяних внаслідок пошкодження об'єктів благоустрою зеленого господарства.

Розділ 6. Охорона та утримання зелених насаджень

6.1. Охороні та відновленню підлягають усі зелені насадження в межах населених пунктів ТГ під час проведення будь-якої діяльності, крім зелених насаджень, які висаджені або вирости самосівом в охоронних зонах повітряних і кабельних ліній, трансформаторних підстанцій, розподільчих пунктів і підприємств та своєчасно видалені.

6.2. Охорона, утримання та відновлення зелених насаджень на об'єктах благоустрою, а також видалення дерев, які вирости самосівом, здійснюються за рахунок державного або місцевих бюджетів залежно від підпорядкування об'єкта благоустрою, а на земельних ділянках, переданих у постійне користування або в оренду, - за рахунок їх власників або орендарів відповідно до нормативів, затверджених у встановленому порядку.

6.3. Генеральний план розвитку Новокаховської міської ТГ розробляється і реалізується з урахуванням вимог захисту зелених насаджень.

6.4. Містобудівна діяльність у населених пунктах Новокаховської міської ТГ проводиться з дотриманням вимог охорони зелених насаджень.

6.5. Господарська та інша діяльність проводиться з урахуванням коштів, необхідних для охорони, утримання та відновлення зелених насаджень і міських лісів. Кошти передбачають: місцеві органи самоврядування на утримання об'єктів зеленого господарства комунальної форми власності, підприємства, організації, установи на утримання зелених насаджень на територіях, які їм належать на правах власності, довгострокової оренди, власники чи користувачі земельних ділянок, на яких розташовані зелені насадження.

6.6. Під час проведення будь-яких робіт на земельній ділянці, на якій залишилися зелені насадження, забудовник:

- огороджує дерева на території будівництва;
- у процесі виконання робіт щодо будівництва доріг, тротуарів, асфальтування дворів тощо залишає місця (лунки) для посадки дерев, а також утворює лунки довкола наявних дерев;
- копає канали глибше 1 м для прокладання підземних інженерних мереж і фундаментів на віддалі не менше 2 м від дерева та 1,5 м від чагарника;
- не допускає засипання ґрунтом чагарників та стовбури дерев;
- зберігає верхній родючий шар ґрунту на всій території забудови, організовує його зняття, складування та залишає для подальшого використання чи передачі спеціалізованому підприємству, визначеному місцевим органом влади для використання під час створення зелених насаджень;
- не допускає складування будівельних матеріалів, стоянки машин і механізмів на відстані не менше 2,5 м від дерева і 1,5 м від чагарника а також на газонах

Розділ 7. Створення зелених насаджень

7.1. Зелене будівництво – це комплексний процес створення нових міських насаджень і реконструкція наявних, включає такі типи робіт:

- вертикальне планування території;
- прокладання водостоків і дренажів;
- прокладання мереж каналізації;
- прокладання електричних кабелів;
- будівництво водойм;
- влаштування сходів і підпірних стін;
- будівництво доріг і майданчиків;
- будівництво огорож, містків, пергол, трельяжів, альтанок, павільйонів та інших споруд;
- обладнання території диванами, лавами, інформаторами, указівниками, урнами для сміття;
- декорування території фонтанами, скульптурами, вазами тощо.
- Агротехніка озеленення включає:
- підготовку ґрунту для садіння і посіву;
- садіння і пересаджування дерев та чагарників;
- влаштування газонів і квітників;
- догляд за наявними зеленими насадженнями;
- біологічний і хімічний захист рослин від шкідників та хвороб.

Виконання тих чи інших робіт залежить від особливостей садово-паркового об'єкта.

7.2. Підбір і підготовка посадкового матеріалу

Створення довговічних, здорових і високодекоративних зелених насаджень вимагає проведення робіт, які включають в себе підготовку посадкового матеріалу, садіння і догляд за рослинами.

Вимоги до якості саджанців дерев і чагарників викладені в державних стандартах. Саджанці мають бути здоровими, без зовнішніх ознак пошкоджень - механічних чи хворобами, а також мати цілком визрілі бруньки і здерев'янілі пагони. Коренева система рослин має бути розвинутою, особливо її мичкувата частина з усмоктувальними корінчиками. Стандартами для листяних дерев повинні бути такі параметри саджанців:

- висота і діаметр штамба;
- діаметр штамба на висоті 1,3 м;
- кількість скелетних гілок;
- діаметр і довжина кореневої системи.

Саджанці залежно від розмірів і віку можуть бути з оголеною кореневою системою, із глибою ґрунту різної величини, які також регламентує стандарт.

Для саджанців хвойних порід регламентується: висота; діаметр крони; розмір глиби ґрунту.

Обов'язковою вимогою є одновершинність і симетричність крони саджанців.

Для саджанців чагарників, які переважно висаджують у віці 3-5 років, стандартом визначаються такі параметри:

- висота;
- кількість скелетних гілок;
- довжина кореневої системи;
- симетричність крони;
- симетричний штамп.

Чагарники мають бути здорові, без видимих пошкоджень і захворювань.

Посадковий матеріал дерев та чагарників, який висаджується на озеленювальних територіях населених пунктів, повинен відповідати державним стандартам.

7.3. Викопування посадкового матеріалу

Викопування саджанців у розсаднику проводять восени і навесні.

Великорозмірні дерева, а також усі хвойні для літньої і зимової посадки потрібно викопувати з глибою ґрунту. Розміри і форми глиби ґрунту визначаються віком дерева, його виглядом і наявністю пакувального матеріалу. Найпоширеніші розміри глиби ґрунту: кругла, діаметром 0,6 або 0,8 м, глибина (висота) 0,4-0,5 м; квадратна, розміром 0,8 x 0,8 м; 1 x 1 м або 1,2 x 1,2 м, глибина (висота) 0,6-0,8 м.

7.4. Приймання посадкового матеріалу

Приймання саджанців покупцем відбувається у розсаднику постачальника. Одержувач має право провести контрольну перевірку відповідності якості саджанців вимогам стандарту, яким і визначаються методи контролю (метод випадкового відбору 1-10% саджанців, їх огляду, замірів). У разі виявлення розбіжностей між постачальником і покупцем проводять повне розбирання партії та заміри саджанців.

7.5. Пакування і транспортування саджанців

Глиби ґрунту із саджанцями упаковують у мішковину, рогожу чи поліетиленову плівку і обв'язують мотузками. В окремих випадках використовують спеціальні ящики-контейнери. Транспортування саджанців з глибою ґрунту у замороженому стані допускається без упаковки. У разі транспортування залізницею чи водним транспортом коріння саджанців з оголеною кореневою системою упаковують в тюки з мішковини, рогож чи іншого матеріалу з попереднім обмочуванням у глиняній чи земляній "бовтанці" та перекладають коріння вологим мохом або соломою.

Без упаковки саджанці перевозять на автомобілях з додержанням відповідних вимог.

Найкраще перевозити і висаджувати посадковий матеріал у холодну, похмуру і вологу погоду.

7.6. Збереження посадкового матеріалу

Збереження саджанців до їх посадки буває короткотривалим і тривалим.

7.6.1. Короткотривале зберігання застосовують відразу після викопування або перевезення. Саджанці прикопують в нахиленому стані так, щоб їх коренева шийка була нижче рівня поверхні ґрунту на 5-10 см. ґрунт систематично поливають.

7.6.2. Тривале (5-6-місячне) зберігання практикують у зимовий період. Саджанці прикопують у незатоплених і захищених від вітру місцях із забезпеченням вільного розташування кореневої системи.

За умови прикопування саджанців у траншеї їх необхідно вкладати так, щоб етикетки з видовими назвами були зверху.

7.7. Строки і норми садіння

Садіння деревних рослин, як листяних, так і хвойних, здійснюють навесні й восени. Вибір пори року залежить від:

- організаційних можливостей;
- біологічних особливостей виду;
- типу ґрунтів.

Сучасна агротехніка дає змогу проводити садіння як взимку, так і влітку.

7.7.1. Листяні деревні рослини найкраще висаджувати весною, особливо теплолюбні дерева і чагарники. Холодостійкі рослини добре переносять і осінню посадку.

7.7.2. Періодом садіння хвойних слід вважати час появи нових приростів, тобто від половини квітня до половини травня. Осіння посадка хвойних, крім модрина, триває від серпня до початку жовтня.

7.7.3. Більшість вічнозелених дерев і кущів висаджують у той самий період, що й хвойні.

Хвойні та вічнозелені листяні є більш уразливі до пересаджування від листопадних. Види з поверхневою кореневою системою краще переносять пересаджування.

7.7.4. Осіннє садіння розпочинають, щойно припиняється ріст рослин і розпочинається листопад. Завершують садивні роботи з першими заморозками.

7.7.5. Строки пересаджування хвойних рослин - або дуже рання весна, або зима.

Весною дерева висаджують після появи в бруньок конуса, що свідчить про завершення періоду спокою.

7.7.6. У регіонах з тривалим теплим осіннім періодом дерева краще садити восени.

7.7.7. На легких ґрунтах висаджують дерева восени, а на важких - весною. Навесні слід висаджувати рослини, чутливі до морозів.

7.7.8. Хвойні, а також вічнозелені дерева і кущі слід садити тільки з грудкою землі.

7.7.9. Розташування посадкових місць і віддалі між ними та різними об'єктами регламентуються будівельними нормами і правилами.

7.8. Основні вимоги при садінні дерев і чагарників

Порушення технології садіння дерев і чагарників у багатьох випадках є причиною низької декоративності, недовговічності, захворювань та загибелі рослин.

7.8.1. Садивні ями та траншеї викопують за 7-10 днів до висаджування. Ями для зелених насаджень найкраще викопувати восени, утеплюючи їх на зиму опалим листям або соломною. Готуючи ями, верхній шар землі відкидають в один бік, а нижній, менш родючий - в інший. Після висаджування рослин ями засипають так, щоб нижній шар землі був зверху. Дно ями і траншеї розпушують на глибину 15-20 см; у розпушених піщаних ґрунтах на дно укладають шар глини завтовшки до 10 см.

Розміри садивних ям залежать від розмірів і віку висаджуваних рослин. Середня глибина ями для дерева становить 70-120 см, для чагарників - 30-70 см.

Відстань від оголених коренів до дна і стінок ями має бути 10-15 см. У разі висаджування з глибою ґрунту яма повинна бути на 20-30 см більшою від глиби.

7.8.2. Для створення живоплотів із чагарників викопують траншеї: для однорядних живоплотів - розмірами 50 x 50 см, для дворядних - 70 x 50 см і для трирядних - 90 x 50 см.

7.8.3. Унесення в яму компосту чи перегною використовують: при посадці високодекоративних і красивоквітучих дерев і чагарників на бідних ґрунтах; на дуже бідних ґрунтах з незначним родючим шаром (на відвалах, кам'янистих розсипах), а також на вулицях.

Для хвойних дерев і кущів, а також вічнозелених листяних бажано додавати до ям торф, що сприяє кращому вкоріненню рослин.

Для кращої приживлюваності великих саджанців деревних рослин їх кореневу систему вмочують у сметаноподібну "бовтанку" з глини і торфового дрібняку з домішкою стимуляторів росту (гетероауксину, лентехніну, триману-1 тощо).

7.8.4. Перед садінням у дно ями забивають по 3 кілки завдовжки близько 2 м, до яких потім прив'язують саджанець.

7.8.5. У центрі викопаної ями на дно насипають рослинний шар у вигляді горбочка, висота якого не менше 1/2 глибини ями. На нього й опускають саджанець з розправленим корінням. Яму засипають поступово невеликими шарами, які ущільнюються шляхом притоптування ґрунту від країв до центру.

Коренева шийка після садіння дерева має бути на 2-3 см вище рівня ямки, оскільки після поливання земля осідає разом з деревом. Довкола посадкової ямки формується земляна лунка заввишки 6-10 см.

7.8.6. Після садіння дерево підв'язують до кілків в одному місці, без сильної натяжки з огляду на осідання землі.

Через місяць після кінцевого садіння здійснюють остаточну підв'язку у вигляді вісімки. Верхню підв'язку роблять під кроною, нижню - на висоті 0,5 м від поверхні землі. Кілки не повинні досягати крони, щоб не травмувати гілок.

Під час висаджування великорозмірних дерев з глибою ґрунту використовують розтяжки з дроту.

7.8.7. Деревя мають бути посаджені на таку глибину, на якій вони росли у розсаднику.

7.8.8. Якщо дерева висаджують у таких місцях, де їм загрожує пошкодження чи вони можуть бути зламані, то їх огороджують.

7.8.9. У процесі садіння дерев їх кореневу систему вкорочують секатором, а крону підрізають, щоб привести у відповідність підземну і надземну частину дерева. Сильно розвинуті верхні бокові пагони підрізають на половину довжини, а слабкі нижні - приблизно на третину. Саджанці хвойних дерев і каштанів не обрізають.

7.8.10. Деревні рослини, які викликають алергійні захворювання (тополя біла, канадська та інші породи), мають неприємний запах (айлант, бархат амурський), чи колючі форми (глядічія колюча), не рекомендується висаджувати на території населених пунктів, а також вирощувати в розсадниках.

7.8.11. Чагарники в живоплоти висаджують у траншеї на строго встановленій відстані один від одного. Після садіння крону підрізають і формують бортики із землі для затримання вологи після поливу.

7.8.12. Саджанці деревних ліан мають бути добре розвинені, мати пагони завдовжки не менше як 1 м і добре сформовану та компактну кореневу систему.

Садивну яму копають завглибшки 50 і завширшки 50-60 см на відстані 30-40 см від опори і заповнюють родючим ґрунтом.

7.8.13. Віддаль між посадковими місцями дерев і кущів може бути різною і залежить від типу садово-паркового об'єкта. Наприклад, у парках і скверах при посадках у масивах і куртинах для дерев вона становить 3,5-6 м. Водночас в алейних посадках для ширококронних дерев вона становить 8-10 м, а для вузькокронних - 5-6 м.

Віддаль між кущами встановлюють залежно від висоти і форми - 70-100-150-200 см.

В окремих випадках використовують загущену посадку з розрахунком, щоб з часом частину дерев видалити (вирубати). Особливо це стосується хвойних дерев, які в молодому віці краще розвиваються в угрупованні.

7.8.14. Залежно від призначення і типу об'єкта, вважати достатнім розташування 90-100 дерев на 1 га озелененої площі насаджень загального користування.

7.9. Способи садіння великорозмірних дерев

Оптимальний вік пересаджування дерев листяних порід - 30 років, хвойних - 25 років.

У практиці садово-паркового будівництва застосовують різні способи пересаджування великорозмірних дерев:

- з оголеними коренями;
- із замороженою грудкою;
- з незамороженою грудкою.

7.9.1. Садіння з оголеними коренями застосовується для листяних порід. Технологія садіння звичайна.

7.9.2. При садінні з замороженою грудкою кореневу систему дерева можна не впаковувати. Найчастіше так пересаджують хвойні дерева та інші морозостійкі породи. Восени викопують яму, діаметр якої має бути більшим від діаметра грудки. Яму наполовину засипають родючим ґрунтом, а зверху покривають пухким матеріалом від промерзання. Взимку, коли коренева грудка достатньо промерзне (при температурі не нижче мінус 12 град. С), дерево транспортують на нове місце й саджають.

7.9.3. Садіння з незамороженою грудкою потребує значних витрат на підготовчі операції, оскільки в цьому разі коренева грудка землі має бути упакована. Діаметр садивної ями повинен на 0,4-0,5 м, а глибина - на 0,2-0,3 м перевищувати діаметр грудки. В яму спочатку засипають родючий ґрунт. Упаковку знімають з грудки після встановлення дерева на постійне місце. Потім засипають кільцевий просвіт навколо грудки, одночасно ущільнюючи ґрунт. Після садіння стовбур дерева закріплюють у вертикальному положенні трьома дротяними відтяжками, які розміщують на стовбурі нижче від крони й направляють до кілків, забитих за межами садивної ями.

7.9.4. Зимове пересаджування практикують лише для великорозмірних дерев віком 2-15 і більше років.

7.9.5. Заготівлю, перевезення і садіння проводять при температурі не нижче мінус 15-20 град. С.

7.9.6. Стовбури і скелетні гілки слабоморозостійких дерев із гладкою глянцевою корою обгортають мішковиною з метою запобігання утворенню морозобоїн.

Хвойні для недопущення сонячних опіків, обмерзань і обламувань снігом і льодом слід повністю обгортати мішковиною або крафт-папером, обв'язувати шпагатом, обгороджувати кілками.

7.10. Літня посадка

Літнє садіння проводиться в таких випадках: літнє завершення об'єкта, меморіальні посадки тощо.

У незначних обсягах використовують прийоми підготовки рослин до садіння: обрізування частини крони, а також обробку рослин антитранспірантами - плівкоутворювальними препаратами, які зменшують водовіддачу листової поверхні на 40-60%: бутилкаучук (6-8%) і латекси марки ДММА-65-1чп (5-13%) та інші. До латексу додають рідке мило і мильний концентрат у кількості 2-3% загального об'єму.

Для рослин з рівною глянцевою поверхнею листя (береза, бузок, кизильник, ясен тощо) рекомендується менша концентрація (5-6%), а для рослин із жилкуватою або опушеною поверхнею слід використовувати розчин вищої концентрації (8 і 13,5%). Дисперсію антитранспіранта готують перед самим використанням. Верхня і нижня частина листя змочується однаково.

Можливе літнє садіння і без антитранспірантів. Дерево повинно мати велику грудку, значно більшу, ніж при звичайному осінньо-весняному садінні, яку упаковують за допомогою дерев'яних щитів. Завчасно за 1 добу до пересаджування яму заливають водою. Обрізають частину крони. Після садіння ведеться інтенсивний полив.

7.11. Особливості садіння на промислових територіях

На промислових територіях, відведених під озеленення, перед садінням слід заздалегідь провести ґрунтові обстеження, а також одержати дані щодо концентрації атмосферних забруднень. Виходячи із стійкості конкретних деревних видів до забруднень, підбирають рослини для садіння.

7.11.1. Спосіб підготовки ґрунту під озеленення визначається ступенем його забруднення і наявністю основних поживних речовин. На ділянках, особливо забруднених, здійснюється повна заміна ґрунту або ж на ушкоджений шар насипається родючий рослинний ґрунт. За умов меншого ступеня забруднення ґрунт замінюється частково. До нього додається рослинний шар, торф з перегноєм, уносяться мінеральні добрива. Підкислені ґрунти нейтралізують вапном (на супіщаних ґрунтах вносять до 2 т вапна на 1 га). На основі агрохіманалізу вносять комплексні мінеральні добрива.

7.11.2. У санітарно-захисних смугах садивні ями роблять більших розмірів, ніж у звичайних умовах: для дерев 1 x 1 x 1 м, а для чагарників - від 0,6 x 0,6 x 0,6 м до 0,8 x 0,8 x 0,6 м. Траншеї для однорядної живої огорожі викопують розміром 0,8 x 0,6 м, а для дворядної - 1 x 0,6 м.

садивну яму засипають родючий ґрунт до 1/2 глибини і на нього опускають розправлене коріння. Подальша технологія садіння аналогічна технології садіння у звичайних умовах.

7.12. Особливості садіння на вулицях

Процес росту і розвитку деревних рослин на вулицях і площах відбувається в складних умовах (підвищена температура повітря і ґрунту, ущільненість ґрунту, загазованість, задимленість повітря, наявність пилу тощо), і тому при садінні дерев і чагарників слід враховувати:

7.12.1. Підбирати стійкі до загазованості, задимленості, пилу породи дерев.

7.12.2. З метою створення довговічних і високодекоративних деревних насаджень на міські вулицях і площах, а також на щербенистих і ущільнених ґрунтових дорогах у парках, скверах, бульварах і садах слід садити дерева не

в обмежену за об'ємом садивну яму, а в смугу відкритого ґрунту або газону шириною не менше 2,0-5,0 м - на вулицях і 1,5-2,0 м - на щибенистих і ґрунтових дорогах;

7.12.3. На асфальтованих вулицях та з іншим покриттям розмір оброблювальної пристовбурної лунки повинен бути не менше 2 х 2 м і у районах із старою забудовою - 1,5 х 1,5 м;

7.12.4. Не допускається садіння деревних порід з низько опущеною кроною та низько звисаючими гілками (плакучі форми верби, шовковиці, ясена, горобини тощо), таких, які засмічують пішохідні доріжки плодами (фруктові, шовковиця тощо), дають кореневі відгалуження (тополя канадська, біла тощо), таких, що мають неприємний запах (бархат амурський);

7.12.5. Віддаль між деревами в рядових насадженнях на вулицях для ширококронних високорослих дерев - 8-10 м, середньорослих - 6-8 м, низькорослих (до 10 м) - 4-5 м і вузькокронних різної висоти - 3-4 м;

7.12.6. Віддаль від будівель і споруд до дерев та чагарників наведені в діючій нормативної містобудівної документації.

Розділ 8. Догляд за об'єктами благоустрою зеленого господарства

Виробничий процес утримання об'єктів зеленого господарства включає: догляд за деревами і чагарниками, живоплотами, виткими рослинами квітниками, газонами, садовими доріжками та майданчиками, малими архітектурними формами; захист зелених насаджень від шкідників і хвороб, садіння квітів, створення газонів, видаленням окремих дерев, садіння окремих дерев, видалення аварійних дерев, санітарне очищення території об'єкта благоустрою.

8.1. Догляд за деревами і чагарниками

Несприятливі умови урбанізованого міського середовища призводять до передчасного старіння насаджень і зниження їх життєздатності. Для встановлення ступеня життєздатності деревних рослин балансоутримувачу необхідно провести діагностику стану зелених насаджень і на основі діагностичних ознак планувати агротехніку догляду за зеленими насадженнями.

Догляд за деревами і чагарниками здійснюється протягом року і включає: поливання, внесення добрив, вкриття, оприскування крон дерев, догляд за ґрунтом, боротьбу з бур'янами, обробку дупел і механічних пошкоджень, формування крон дерев і чагарників.

8.1.1. У містах і селищах поливання є однією з основних умов нормального росту і розвитку рослин. Поливання має забезпечувати постійну оптимальну вологість коренезаселеного шару ґрунту до глибини 60-70 см. Найкраще розвивається дерево при вологості ґрунту 60-80% повної вологоємності.

Норми та кратність поливання залежать від кліматичних і погодних умов, механічного складу ґрунту та його вологості, ступеня вологолюбності й посухостійкості порід, віку дерев. Терміни та кратність поливань залежать від пори висаджування рослин, фази їхнього розвитку й зовнішніх умов.

Хвойні та листяні вічнозелені рослини (особливо у перший і другий рік після садіння) вимагають більш інтенсивного поливання в суху погоду. Це стосується також вуличних посадок. Пересаджені дерева старшого віку, крім поливання, слід дощувати.

На піщаних і супіщаних ґрунтах норма одноразового поливання дерев (30-50 л/ кв.м) нижча, ніж на важких глинистих і суглинкових ґрунтах (50-80 л/ кв м), а кратність поливів вища. Для посушливої зони норма одноразового поливання на одне дерево - 100 л води, на одне дерево з глибою ґрунту - 200 л води, на один кущ - 30 л води. Частіше треба поливати дерева в першій половині вегетаційного періоду (травень-червень), який є періодом їхнього інтенсивного росту.

За сухої та жаркої погоди насадження у віці 5-15 років поливають через 3-5 днів, тобто 18-20 разів протягом вегетаційного періоду. Дерев старшого віку (15-25 років) поливають через кожні 7-10 днів.

Восени, коли довго не було дощів, за 2-4 тижні до середнього строку настання мінусових температур дуже важливо провести вологозарядне поливання рослин.

8.1.2. Удобрення деревних рослин потрібно проводити на основі агрохімічного аналізу. Необхідно своєчасно удобрювати дерева та чагарники після їхнього обрізування. Головною видимою ознакою "ґрунтового голоду" рослин є їхні слабкі прирости, здрибнене листя та зміна барв.

8.1.3. Дерев та чагарники, які не переносять низьких температур, вимагають захисту в зимовий період. Дуже чутливі до морозів молоді рослини. Окремі види магнолій, кипарисовики, троянди, які потрібно вкривати матами, мішковиною, крафт-папером, лапником.

8.1.4. Якщо довго немає дощу, листя дерев покривається досить товстим шаром пилу, що призводить до закупорювання їхніх продихів, погіршення фотосинтезу, сповільнення обміну речовин. З метою змивання осілого на листки пилу слід проводити освіжаюче поливання крон дерев. Вони особливо необхідні в спекотні літні дні (у липні, серпні).

Обмивання крон слід проводити в ранкові часи (не пізніше 9-ї години) або ввечері (після 19-ї години) в міру їхнього забруднення пилом, але не рідше 4-5 разів за вегетаційний період - для листяних порід і 8-10 разів - для хвойних порід.

Рекомендується приблизні витрати води на освіжаючі поливи (із розрахунку 2-3 л води на 1 кв.м поверхні крони дерева): для дерев у віці до 10 років - 15-20 л води на одне дерево, 10-20 років - до 20-30 л, 20-30 років - 40-50 л, 30 років і більше - до 100 л.

Для обмивання можна використати 0,1-0,2%-ний розчин у воді мийних засобів (зеленого мила, ОП-7 та ін.).

Для підживлення рослин роблять 0,2-0,5%-ні водні розчини мінеральних добрив (2-5 г солей на 1 л води).

Обмивання крони проводиться за допомогою шланга або поливальних машин.

8.1.5. Щоб частково видалити або нейтралізувати шкідливі солі, в разі їх застосування взимку для боротьби з ожеледдю, ґрунт рекомендується періодично (через два-три роки) промивати. Норми витрати води при цьому становлять: для супіщаних ґрунтів 100-110 л/ кв м пристовбурної лунки; для суглинкових - 120-160 л/ кв м.

8.1.6. З бур'янами борються двома способами – механічним (*прополювання, скошування*) та хімічним (*застосування гербіцидів*). Пристовбурні лунки дерев і кущів на вулицях (*бульварах*) слід утримувати без бур'яну і в розпушеному стані. За достатнього живлення і водного режиму в них можна висівати газонні трави або висаджувати квіти.

8.1.7. На зупинках громадського транспорту, в місцях інтенсивного руху пішоходів лунки слід прикривати декоративними металевими чи дерев'яними решітками.

8.1.8. Для усунення негативного впливу ущільнення ґрунту і ефективного підживлення дерев проводять дренажування пристовбурних лунок. Для цього навколо стовбура на відстані 60-80 см робиться 5-8 свердловин діаметром 7-12 см на глибину 50-80 см. Свердловини заповнюються компостом, перегноем або деревною тирсою в суміші з торфом і мінеральними добривами. Дренажування, яке сприяє активізації росту кореневої системи, проводиться восени через 3-5 років.

8.1.9. При механічному пошкодженні стовбурів або видаленні гілок деревина пошкоджується різними цвілевими грибами і бактеріями, що зумовлює утворення дупел. Для збереження таких дерев необхідний своєчасний догляд за утвореними дуплами і ранами.

Під час обробки дупел необхідно видаляти гострим ножом або стамескою загнилу частину деревини аж до здорової. Рана дезінфікується 5%-ним розчином залізного або мідного купоросу і цементується. Після затвердіння поверхню обробленого дупла необхідно покрити масляною фарбою, бажано під колір кори дерева. Місця механічних пошкоджень кори і деревини стовбура або гілок дерев необхідно зачистити ножом до здорового місця, а потім змастити садовою замазкою. Для більш швидкого загоювання ран доцільно використовувати пасти і мазі, виготовлені з додаванням гетероауксину в концентрації 0,01 - 0,025%.

8.1.10. Для нормального росту й правильного розвитку дерев здійснюють догляд за кроною протягом усього життєрослин. Обрізають дерева навесні до розпукування бруньок або восени після опадання листя. У дерев видаляють порослеві пагони, які утворюються біля кореневої шийки, а також на стовбурах в міру її появи. Сухі гілки обрізають у міру їх виявлення впродовж року.

8.1.11. Під час догляду за деревами застосовують три види обрізання: формувальне, санітарне й омолоджувальне.

При всіх видах обрізування зріз гілки здійснюють по верху кільцевого напливу, який знаходиться в місці, де гілка кріпиться до стовбура чи скелетної гілки – приблизно на 1 см від стовбура. При обрізуванні має дотримуватися принцип переведення на бічну гілку: зріз має пролягати не в

довільному місці посеред гілки, а в основі бічної гілки. Не допускається залишати сучок, який потім почне всихати і після відпадання на його місці може утворюватися дупло, або він буде схильний до уражень грибковими захворюваннями.

8.1.11.1. Формувальне обрізання дерев проводять у рядових та алейних насадженнях з метою збереження природної або штучної форми рослин (колоноподібної, конусоподібної, кулеподібної тощо), рівномірного розташування скелетних гілок, а також дерев, пересаджених з лісу (з асиметричною витягнутою вгору кроною).

Розрізняють слабе, помірне і сильне обрізання, ступінь якого залежить від виду дерева, його віку і стану крони.

При формувальному обрізуванні вкорочують однорічні прирости й лише окремі гілки обрізають до дво-, трирічної деревини.

Формувальне обрізання рекомендується здійснювати ранньою весною допочатку вегетації (кінець лютого-квітень). У районах з м'якою зимою, де температура повітря не опускається нижче мінус 10 град.С, допускається осіннє формування після листопаду.

Хвойні породи погано переносять обрізання, тому його проводять лише на деяких видах туй, ялин, ялівців, які використовують у високих живоплотах уздовж шосейних доріг і залізниць, біля меморіалів.

Крони швидкорослих порід (тополя, верба, клен ясенovidний) у місцях, де потрібно зберігати певну висоту і форму, обрізують щороку і один раз за 2-4 роки у повільнорослих (в'яз, дуб і липа).

Формувальне обрізування також застосовують для підняття крони. Це може бути необхідно для забезпечення вільного проходу людей або руху транспорту, дорожніх знаків та інше. При піднятті крони у дерева видаляють кілька нижніх гілок (до 2,5 м уздовж тротуару і до 4 м уздовж проїжджої частини), зрізи ретельно замазують фарбою, щоб не допустити утворення дупел.

8.1.11.2. Санітарне обрізання крони виконують, щоб позбутися старих, хворих, сухих і пошкоджених гілок, а також гілок, спрямованих всередину крони або зближених одна з одною. Обрізанню підлягають також пагони, що відходять від центрального стовбура вгору під гострим кутом, щоб уникнути їхнього обламування.

В умовах міських вулиць і дворів проріджування крони дозволяє освітлити затінені нижні поверхи будівель, покращити повітряний потік та видимість крізь крону.

Санітарне обрізання потрібно проводити щороку протягом вегетаційного періоду.

Відразу після обрізання всі рани діаметром понад 2 см зашпаровують садовою замазкою або зафарбовують олійною фарбою на натуральній оліфі під колір крон дерева, або замазуються розчином фунгіцидів. У хвойних дерев та тих, що дуже виділяють смолу, рани не замазують.

8.1.11.3. Омолоджувальне обрізання виконують лише у дерев, які добре витримують підстригання та обрізання і вершина яких почала всихати, а ріст

пагонів припинився. При цьому сильно вкорочують (на 1/2 - 3/4 загальної довжини) старі гілки, залишаючи, якщо це можливо, одну-дві гілки другого порядку. Омолоджують дерева навесні, поступово протягом двох-трьох років. Помірне та слабе омолодження передбачає обрізання частини крони, а сильне - зріз крони до основи скелетних гілок.

Із листяних порід омолодженню добре піддаються верба, липа, тополя (окрім тополі сріблястої), з хвойних - ялина колюча (ф. срібляста), модрина.

Здійснювати омолодження можна шляхом спилювання стовбурів дерев (особливо берези, верби білої, граба, клена ясенелистого, липи, осики, тополі тощо) до самого пенька. Ця операція спричиняє швидкий і рясний ріст кореневої порослі, з якої можна формувати одно- або багатостовбурне дерево.

Поряд з омолодженням крони можна омолоджувати кореневі системи. Коріння обрізують поступово, підрізаючи щороку 1/3 - 1/2 кореневої системи. Не допускається однобічна обрізка кореневої системи

Під час проведення щорічних обстежень зелених насаджень потрібно виявляти аварійні дерева.

8.1.12. Аварійне дерево - це дерево, яке може становити загрозу для життя і здоров'я пішоходів, транспортних засобів, пошкодити лінії електропередач, будівлі і споруди або перебуває у пошкодженному стані внаслідок снігопадів, вітролому, урагану та інших стихійних природних явищ чи за наявності гнилої серцевини стовбура, значної суховершинності, досягнення вікової межі.

8.1.13. Балансоутримувач постійно здійснює обстеження стану зелених насаджень. У процесі обстеження зелених насаджень виявляють і потенційно аварійні гілки. Це скелетні гілки, які мають видимі ознаки ураження шкідниками та хворобами. Їх необхідно видаляти.

8.1.14. Обмір дерева на висоті 1,3 м проводиться інструментами (мірна вилка, висотомір та інші), а діаметр пенька - будь-якими лінійними інструментами.

8.1.15. Видалення дерев і пеньків проводиться як ручним способом, так і з використанням машин та механізмів. При цьому слід керуватись правилами охорони праці під час проведення робіт з видалення дерев і пеньків у населених пунктах України.

8.1.16. До розцінки робіт з видалення дерев включаються: зняття дерева, розкряжування стовбура, корчування пеньків та вивезення деревини і гілок. Деревина видалених дерев оприбутковується та використовується для власних потреб або реалізується за ринковими цінами. Кошти від реалізації деревини поступають балансоутримувачу об'єктів державної чи комунальної форми власності та використовуються на покриття витрат. Гілки та непридатна деревина утилізуються, про що складається акт.

8.1.17. Забороняється білити вапном декоративні дерева і малі архітектурні форми.

8.1.18. Обрізування кущів передбачає їх формування, поліпшення якості цвітіння й плодоношення. У кущів, квітки яких розвиваються з бруньок, закладених у попередній рік (бузок, вейгела, форзиція, хеномелес тощо), слід

обрізувати лише відцвілі суцвіття, проводять проріджування, омолодження (вирізування старих скелетних гілок) та вкорочування пагонів з урахуванням розміщення квіткових бруньок.

У кущів з квітковими бруньками на пагонах поточного року (буддлея Давида, гортензія волотиста, пухироплідник калинолистий, таволги Бумальда, японська тощо), які цвітуть у середині чи в другій половині літа, навесні допочатку росту або пізно восени вкорочують пагони на 1/2 - 1/3 їхньої довжини залежно від виду й сорту, а в низькорослих кущів окремі слабкі скелетні гілки можна "саджати на пеньок", залишаючи ділянку вищу від кореневої шийки на 10-15 см.

Показником потреби в обрізанні є зменшення приросту пагонів, зниження інтенсивності цвітіння та плодоношення.

Дуже чутливі до морозів рослини, такі як троянди, плетисті троянди, окремі види магнолій, кипариси тощо, вимагають повного вкриття соломною, матами, мішковиною тощо.

Прищеплені троянди вкривають супіщаною землею або хвоєю. Пагони плетистих троянд слід перед накриттям прикріпити до землі кілочками.

Штамбові троянди відв'язують від кілка, пригинають до землі, притискаючи кілком, і присипають. Можна також пригнути кронами до себе кілька троянд, накривши їхні крони разом. Штамбові троянди обкутують соломною чи матами в стоячому стані. Щоб запобігти випріванню, не можна закривати троянди завчасно, найкраще це робити після настання морозу - 1-3 град.С (жовтень, листопад).

8.1.18.1. Омолодження декоративних кущів (поодиноких, у групі та в живоplotі) проводять періодично, в міру появи старіючих та перерослих пагонів, які втратили декоративність. Це роблять навесні допочатку росту.

8.1.18.2. Формувальне обрізування кущів проводиться з метою створення декоративної штучної форми, підтримування заданої форми, прискорення росту бокових пагонів і збільшення густоти крони.

8.1.18.3. Санітарне обрізування кущів проводиться з метою зрізування хворих, сухих та пошкоджених гілок щорічно протягом усього вегетаційного періоду.

8.1.19. Згрібати листя з-під групи дерев і чагарників у лісопарках, парках, гідропарках, скверах, садах, за винятком ділянок загонів тощо, забороняється, тому що це призводить до винесення органічних добрив, зменшення ізоляційного шару для ґрунту, який запобігає випаровуванню ґрунтової вологи та промерзанню коріння. Листя має залишатися на зиму під деревами, а весною його можна неглибоко прикопати або з допомогою механізмів змішати з ґрунтом, що приведе до його мінералізації. Згрібати листя слід лише тоді, коли воно негативно впливає на зовнішній вигляд (партерний газон, пам'ятники і меморіальні комплекси, площі, дитячі майданчики, спортивні комплекси, головні алеї зелених насаджень, галявини, квітники тощо).

На звичайних газонах листя слід згрібати тільки вздовж магістралей і паркових доріг з інтенсивним рухом у смузі завширшки 10-25 м залежно від значущості об'єктів.

Спалювати листя категорично забороняється.

Листя, подрібнені гілки деревини рослин і трав'янисті рештки квітково-декоративних рослин та скошених газонних трав необхідно вивозити на спеціальні полігони або на відведені площадки на підприємствах зеленого господарства для приготування компостів, садових земель та інших органічних добрив.

8.2. Догляд за живоплоти

Живоплоти із регулярною формою завжди повинні мати широку основу. Підстригання таких огорож починають від основи, визначивши необхідну ширину і рухаються догори.

Живоплоти, які формуються, починають стригти в перший рік після висаджування. Підстригання виконують згори на певній висоті від поверхні землі та з боків. Живопліт із світлолюбних кущів формують у вигляді зрізаної піраміди з нахилом бічних сторін 20-25 град.С та ширшою основою внизу.

У перший рік кущі живоплоту підстригають один раз за вегетаційний сезон - наповесні допочатку сокоруху, пізніше - 3-5 разів за вегетацію в міру відростання.

8.2.1. Більш сучасний спосіб утримання живоплотів - використання хімічних стимуляторів росту: інгібіторів, зокрема гідрозиду малеїнової кислоти (ГМК).

Ефективність і тривалість дії препарату залежить від концентрації розчину, видових особливостей рослини і строків обробки. Обробка живоплоту ГМК дає можливість обмежитись одноразовою стрижкою за весь період вегетації.

Рекомендують такі концентрації ГМК:

кизильник блискучий - 1,5%;

смородина альпійська і золотиста - 0,5%;

акація жовта - 0,4%;

глід звичайний - 0,25%.

На 100 кв.м живої огорожі потрібно 10 л розчину ГМК у фазу повного облиствлення рослин. Перед обробкою ГМК живопліт слід підстригати.

8.2.2. Вільнорослі живоплоти систематично не підстригають. У них вирізають старі (які починають засихати) та надто загущені гілки. Один раз за два-три роки вільнорослі живоплоти проріджують у період спокою.

8.2.3. Запущені живоплоти омолоджують (поява старіючих та перерослих пагонів). Гілки зрізують біля молодого пагона, а якщо його немає - обрізують повністю, тобто "саджають на пеньок". Неприщеплені кущі обрізують на висоті 10-15 см від кореневої шийки, прищеплені на такій же самій висоті від місця щеплення.

8.3. Догляд за виткими рослинами (ліанами)

У разі декорування стін споруд для підтримання рослин влаштовують спеціальні пристосування. Виткі рослини швидко використовують поживні

речовини з ґрунту і потребують регулярного органо-мінерального підживлення, а глибоке залягання кореневої системи - щедрого поливання. Наземні частини витких рослин потрібно обприскувати чистою водою, яка не тільки освіжає рослини, а й змиває з листя пил і шкідників. Обприскування або поверхневий полив роблять лише вранці.

8.3.1. Обов'язковим прийомом догляду за виткими рослинами є регулярне обрізування. У загущених кущів вирізають старі гілки, які заважають росту молодих пагонів.

8.3.2. Ранньоквітучі ліани рекомендується обрізувати одразу після цвітіння. Вирізають, як правило, всі квітконосні гілки на рівні верхніх ступенів осьової системи, а також слабкі й загущені скелетні гілки й пагони. Проте у цьому разі залишають достатню кількість пагонів для забезпечення цвітіння ліан у наступному році.

8.3.3. Пізноквітучі ліани доцільно обрізувати напочатку весни на рівні початкових ступенів осьової системи. Це забезпечує утворення, ріст нових пагонів та їхнє цвітіння у поточному році.

8.3.4. Деревовидні ліани, які вирощуються заради декоративності листя чи осіннього забарвлення, обрізують восени (листопадні) або навесні (вічнозелені). Обрізування пагонів і гілок, що віддаляються від наміченого для озеленення простору, проводять в міру виявлення його протягом сезону.

8.4. Догляд за квітниками

Декоративність і якість квітників значною мірою залежать від догляду, який має забезпечити сприятливі умови для росту і розвитку рослин.

Догляд за квітниками полягає у поливанні, прополюванні, розпушуванні ґрунту, прищипуванні та видаленні суцвіть, прибиранні стебел з квітників, штикування на зиму, захисті від хвороб і шкідників, підстриганні килимових рослин, розкритті багаторічних квітів з прибиранням сміття, підживлюванні, підв'язуванні рослин та укриття їх на зиму.

8.4.1. Поливання квітників повинно проводитися рівномірно з таким розрахунком, щоб земля зволожувалася на глибину залягання коріння. Розсаду квітів поливають щоденно, краще вранці або ввечері, доти, поки вона не приживеться. Частих поверхневих поливань слід уникати.

За вегетаційний період за нормальних погодних умов при догляді за сезонними квітниками в середньому має бути проведено 20-30 поливів, у південних районах - 30-40. Квітники з покривних рослин поливають частіше - до 40-50 разів за сезон.

Норма поливання для однорічників та дворічників - 15-20, для багаторічників - 25-40л/кв м.

8.4.2. Розпушування ґрунту проводять в міру його ущільнення і проростання бур'яну та обов'язково після рясного поливу чи великого дощу. Перше розпушування треба виконувати напровесні, щойно просохне верхній шар ґрунту, а потім регулярно (один раз на 2-2,5 тижні) до змикання рослин.

Глибина розпушування однорічників - 3-5, багаторічників з поверхневим розміщенням коренів - 3-6 см.

Рослини з повзучими та сланкими надземними пагонами (арабіс, флокс шилоподібний тощо) і з горизонтальними кореневищами (айстра кущувата, конвалія, рудбекія тощо), а також багаторічники з наростаючим угору кореневищем (астильба, геленіум, дельфініум, первоцвіт весняний, флокс волотистий) потрібно розпушувати обережно на глибину не більше 3 см і на відстані від куща 8-10 см.

8.4.3. Квітники слід мульчувати, особливо якщо вони створюються із багаторічників. Мульчування ґрунту сприяє збереженню вологи, поліпшенню теплового режиму й затриманню розвитку бур'янів. Як мульчу слід використовувати торф або компости: торфогнойовий, торфофекальний, торфомінеральний, торфоперегнійний тощо; тирсу листяних порід, напіврозкладену солому з гноєм і листом тощо. На 2-3-річних квітниках мульчу вносять шаром 3 см, на старших - 5-6 см і більше. Мульчують квітники із багаторічників один раз за два роки - восени, після обрізування і збирання стебел, або ж весною, після внесення добрив.

8.4.4. Підживлення рослин потрібне для їх забезпечення органічними і мінеральними елементами. Сезонні квітники при добрій підготовці та удобренні ґрунту перед кожною посадкою або ж систематичною заміною ґрунту забезпечують рослини оптимальним живленням. У виняткових випадках можна удобрити рослини водним розчином мінеральних речовин. Проте землю між рослинами слід покривати торф'яною потертю, дрібно насиченою соломою чи лісовою підстилкою.

Багаторічники починають підживлювати з другого року після посадки. Підживлення проводять два рази за сезон. Весною, до початка росту стебел, вносять мінеральні добрива з переваженням азотних, а восени - переважно фосфорних і калійних. Добрива вносять з розрахунку (г кв /м): 15-50 фосфорних (суперфосфат), 30-60 калійних (калійна сіль, сірчанокислій калій), 30-40 азотних (аміачна або калійна селітра) чи 10-20 сечовини. Добрива, що містять хлор, використовувати не рекомендується. Весною азотні добрива можна замінювати коров'яком (розбавляють 1:10) або курячим послідом (настій 1:20) при нормі 10 кв.л/м.

Багаторічні квіткові рослини часто відчують нестачу мікроелементів, які найкраще слід вносити навесні під час першого розпушування ґрунту у вигляді кореневого підживлення з розрахунку 60-80 мл /кв. м.

8.4.5. Високі рослини підв'язують до кілків, а якщо вони висаджені рядами, то для підтримки стебел натягують дріт.

8.4.6. Цибульні рослини (лілії, нарциси, тюльпани тощо) на зиму прикривають товстим шаром листя. Скульні рослини покривають тонким шаром листя і гілками хвойних порід. Таке покриття можна використовувати і для інших рослин у морозні та сніжні зими. Не прикривають рослини лісового походження - барвінок, папороть, плющ.

8.4.7. Кожні 3-5 (6-8) років багаторічні рослини викопують, ділять, ґрунт глибоко перекопують, вибирають бур'яни, удобрюють перегноєм чи компостом і на підготовлену ділянку висаджують поділені рослини.

8.4.8. На килимових квітниках слід пильнувати за дотриманням чіткості рисунка за допомогою підстригання. Підстригати можна і звислі квіти, які завдяки цьому омолоджуються і продовжують своє цвітіння.

8.4.9. У квітниках видаляють засохлі пагони та відцвілі суцвіття, які знижують естетичний вигляд квітників. Обрізування суцвіть сприяє також наступному рясному цвітінню. Цвітіння рослин продовжують прищипуванням центральних пагонів на $1/3 - 1/4$ їхньої довжини в період бутонізації, прискорюючи цим розвиток бічних пагонів (антирinum, аконіт, геленіум осінній, люпин, солідаго, флокс волотистий тощо). Після прищипування рослини рясно поливають і підживлюють.

Загальне правило догляду за квітковими рослинами у квітниках полягає в уникненні зав'язування й дозрівання насіння, що сприяє збільшенню тривалості цвітіння та довголіттю насаджень.

8.4.10. Осіннє прибирання квітників проводять після перших заморозків, коли температура знижується до мінус 1-2 град. С. Квіти, які необхідно зберегти як маточники, забирають у холодні парники, підвали й оранжереї.

8.4.11. На зиму теплолюбні рослини прикривають ялиновим або сосновим лапником, листям чи торфом. Перед прикриванням зрізують усі пагони і листя на висоті 6-12 см від землі, товщина прикривального шару 5-20см. Прикривання проводять після заморозків (по остиглій землі).

8.4.12. Бульби жоржин, бегонії бульбової, бульбоцибулини гладіолусів, монтебреції, кореневища канн та інших рослин прибирають на зимове зберігання.

8.5. Догляд за газонами

Залежно від цілей використання газони поділяються на:

- декоративні;
- спортивні;
- спеціальні.

8.5.1. Декоративні газони створюють у садах, парках, скверах, лісопарках, лугопарках, у системі насаджень житлових районів та на інших озеленювальних об'єктах населених місць.

Декоративні газони залежно від їх місця у садово-парковому ландшафті і складу рослинності поділяються на класи.

8.5.1.1. Партерні газони. Їх створюють у головних вузлах архітектурної композиції: у партерних композиціях парків, площ, поблизу громадських будівель, біля фонтанів, пам'ятників, скульптурних груп, декоративних водойм. Вони слугують основою для влаштування партерів, відіграють суттєву роль у їхньому квітковому оформленні.

Трави, які використовують для створення партерних газонів, мають бути довговічними і впродовж усього вегетаційного періоду утворювати низький, густий, рівномірно-зімкнений травостій із однаковим яскраво-зеленим забарвленням. Найкраще цим вимогам відповідають багаторічні низькорослі злакові трави із тонкими стеблами, відносно вузьким листям, з високою інтенсивністю куціння (вівсяниця/костриця/ червона і різнолиста, тонконіг лучний, польовиця тонка і, меншою мірою, райграс пасовищний, польовиця пагононосна тощо).

8.5.1.2. Звичайні садово-паркові газони. На території парків, скверів, бульварів, міжрайонних і внутрішньоквартальних насаджень, центральних частин лісо- і лугопарків цей тип газону займає більшу частину дернового покриву. Головними якостями цих газонів є їхня декоративність, довговічність, стійкість до частого скошування, витоптування та тіншовитривалість, а також за певних умов посухостійкість і морозостійкість. Створення міцної стійкості дернини можливе при сумісному вирощуванні видів трав з різними типами пагоноутворення, тобто таких, які належать до різних життєвих форм (кореневищних, кореневищно-кущових, рідше - щільнокущових і стрижнекореневих).

Для створення садово-паркових газонів підходять усі види трав, що застосовуються в партерних газонах, але можуть бути використані й інші - вівсяниця валійська (типчак), лучна, овеча, східна; тонконіг вузьколистий, сплюснутий і звичайний, райграс багатуокісний; житняк гребінчастий, пустельний і сибірський.

8.5.1.3. Лучні газони. Переважно поширені в лісопарках і лугопарках, а також на великих галявинах великих парків. Лучні газони влаштовують із різнотрав'я, що складається з трав багатьох родин (злакових, бобових, осокових тощо). До складу травостоїв лучних газонів додатково вводять багато злакових видів (гребінник звичайний, лисохвіст лучний, польовиця болотна і лучна, тимофіївка лучна, стоколос безостий тощо); бобові (конюшина біла, червона і гібридна, лядвенець рогатий, люцерна синя і жовта, еспарцет, астрагал тощо); осокові (осока рання, лучна), а також багато ґрунтопокривних).

Трави на лучних газонах скошують рідко, в основному після їхнього масового цвітіння.

8.5.1.4. Мавританські газони. Їх створюють на місці звичайних садово-паркових чи лучних газонів, рідше окремі квіткові групи і плями можна влаштовувати також на фоні партерних газонів.

Мавританські газони влаштовують із суміші малокущуватих злаків (однорічних і багаторічних) з квітковими рослинами (гіпсофілою, іберісом, аліссумом, льонком, нагідками, настурцією, маком, портулаком, багаторічним льоном тощо). Можна широко використовувати рослини природної флори: гвоздики-трав'янки, герань лучну, конюшину червонувату й білу, дзвоники, жовтець їдкий, незабудку тощо.

8.5.2. Спортивні газони. Газони цього типу мають бути покриті дерниною, яка відрізняється високою зв'язністю, доброю несучою здатністю, особливою стійкістю до механічних пошкоджень і швидко просихає.

Спортивні газони створюють на однорідному за структурою і потужністю рослинному шарі землі завтовшки не менше 20 см. Ґрунт має бути добре дренованим, характеризуватися високою зв'язністю і збалансованим співвідношенням основних поживних речовин.

Нахил ділянки газону може бути спрямований в один, два або чотири боки і становити 0,005-0,01 або 5-10 мм на 1 м довжини. Після вирівнювання основи газон ущільнюють шляхом прикочування котками масою 15-20 кг.

Для спортивних газонів слід влаштовувати дренаж. На важких ґрунтах дренажі закладають частіше (4-8 м) і ближче до поверхні (60 см), але не нижче глибини промерзання; на середніх - більш рідше (10-12 м) і глибше (90-100 см).

На важких водонепроникних ґрунтах краще влаштовувати суцільний дренаж із щебеню (фракція 20 мм) шаром 10-15 см, гравію чи керамзиту (фракція 8 мм) шаром 5-7 см та крупнозернистого піску шаром 7-10 см, нахилом не менше 0,008.

8.5.3. Газони спеціального призначення - це дернові покриття, які відіграють важливу роль у рекультивації деастрованих земель, задернінні відкосів шосейних доріг і залізниць, золовідвалів електростанцій, териконів, відкосів каналів, водосховищ та інших гідротехнічних споруд, у дернуванні аеродромів тощо.

Під час оформлення виставок квітів, меморіальних пам'яток і комплексів, проведенні разових святкових заходів використовують рулонні газони.

8.5.4. Дернина рулонна - дернина газонних трав, яка вирощена посівом насіння на спеціальні мати пухкої структури із рослинного або штучного волокна. У міру готовності дернина скручується рулонами, зручними для транспортування.

8.5.5. У процесі експлуатації газонів проводять поливання, боротьбу з бур'янами, підстригання, поверхневе удобрення, захист рослин від шкідників і хвороб, аерацію дернини, землювання, регулювання росту трав з використанням фізіологічно активних речовин, а також механічну обробку і ремонт дернини.

8.5.5.1. Щоб забезпечити нормальний ріст і розвиток газонів протягом усього вегетаційного періоду, їх регулярно поливають, змочуючи поверхневий шар ґрунту на глибину 15-20 см. Кратність поливань залежить від ґрунтово-кліматичної зони, у якій розташований населений пункт. В Україні за вегетаційний період звичайні газони поливають у середньому 16 разів, партерні - 30 разів.

За біологічними вимогами на легких піщаних ґрунтах у посушливий період газони достатньо поливати через кожні 3 дні з нормою 20-30 л/кв.м, на глинистих ґрунтах - один раз на 7-10 днів з нормою 35-40 л/кв.м.

8.5.5.2. Знищення бур'яну на газоні проводять скошуванням та прополюванням.

Скошування - основний прийом догляду за газонами. Режим скошування повинен відповідати типу, призначенню газонів і складу травосуміші.

Максимальна висота травостою має бути на партерних газонах - 5, звичайних - 10, лучних - 15-20 см. Висота скошування травостою на партерних газонах - 2-4 см, звичайних і лучних - 3-5 см. У посушливий період висоту скошування дещо збільшують (особливо на молодих газонах), бо низьке скошування дуже послаблює рослини. В Україні за вегетаційний сезон партерні газони викошують у середньому 15-18, звичайні - 10-14, лучні - 2-5 разів. Скошування слід припинити після настання заморозків (жовтень-листопад місяці).

Щоб пригальмувати ріст і зменшити кількість скошувань, потрібно застосувати регулятори росту.

8.5.5.3. Для підвищення продуктивності та стійкості газони підживлюють добривами. При цьому вносять сухі або рідкі добрива. Терміни та норми внесення добрив залежать від ґрунтово-кліматичних умов і віку травостою. Орієнтовні дози внесення добрив за весь вегетаційний період на малородючих ґрунтах становлять з азоту 40-80, фосфору - 60-120, калію - 100-120 кг/га.

8.5.5.4. Для підвищення довголіття газонів слід застосовувати аерацію проколювання або прорізування дернини на глибину до 10 см у поєднанні з землюванням.

Землювання полягає в рівномірному поверхневому покритті газонів сумішшю добре перепрілих органічних добрив (перегною) та грубозернистого піску (до 30%) шаром завтовшки до 1 см. Землювання рекомендується регулярно проводити на партерних (один раз за 3-4 роки) та спортивних газонах (2-4 рази за вегетаційний період). Під час землювання вирівнюють поверхню газону, а також прополюють бур'ян, підсівають траву і поливають.

8.5.6. У разі створення газонів на пісках слід влаштовувати глиняний замок товщиною 7-10 см та шар рослинного ґрунту не менше 30 см.

8.6. Догляд за елементами благоустрою

8.6.1. Догляд за парковою дорожньою мережею включає такі види робіт, як поточний ремонт, санітарне очищення (підмітання, збирання випадкового сміття, прибирання снігу, посипання піском або іншими матеріалами, крім солі в період ожеледиці, видалення трави, зволоження щебених доріжок та миття асфальтних доріг, особливо в суху та жарку погоду).

8.6.2. Періодичність санітарного очищення, поливання та миття доріг проводиться в міру необхідності, залежно від інтенсивності відвідування.

Порядок та графік проведення санітарного очищення затверджує балансоутримувач.

8.6.3. Догляд за іншими елементами благоустрою включає: поточний ремонт, підготовку обладнання до експлуатації в літній та зимовий періоди, усунення поточних дефектів з урахуванням системи огляду зелених насаджень, періодичне санітарне очищення урн, фонтанів, видалення снігу в зимовий період, миття лав, обслуговування систем фонтанів, туалетів, освітлення, водопостачання, водовідведення, поливальних пристроїв, дезінфекцію урн, туалетів, місць тимчасового складування сміття.

Розділ 9. Видалення зелених насаджень на території населених пунктів територіальної громади

9.1. Видалення зелених насаджень здійснюється у разі:

- виконання підготовчих і будівельних робіт на об'єктах відповідно до статей 35-37 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності";
- знесення аварійних, сухостійних і фаутичних дерев, а також самосійних і порослевих дерев з діаметром кореневої шийки не більш як 5 сантиметрів;

- ліквідації аварійної ситуації на інженерних мережах населеного пункту;
- відновлення світлового режиму в житловому приміщенні, що затіняється деревами;
- проведення ремонтних та експлуатаційних робіт в охоронній зоні повітряних ліній електропередачі, на трансформаторній підстанції і розподільному пункті системи енергопостачання, мережі водо-, газа -, теплопостачання та водовідведення, телекомунікаційній і кабельній електромережі;
- досягнення деревом вікової межі при наявності характерних негативних ознак;
- ліквідації наслідків стихійного лиха, аварійної та надзвичайної ситуації;
- реконструкції або капітального ремонту об'єктів благоустрою, що здійснюються згідно з затвердженою проектною документацією.

9.2. Видалення зелених насаджень на території населеного пункту здійснюється:

за рішенням виконавчого комітету міської ради (далі - компетентний орган) на підставі ордера (крім випадків, передбачених пунктами 9.7- 9.9 цього Порядку);

на підставі документів, визначених статтями 35-37 Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності” з обов'язковим складанням акту технічного обстеження зелених насаджень та визначенням відновної вартості.

За наявності дозволу на виконання будівельних робіт отримання замовником та генеральним підрядником чи підрядником інших документів дозвільного характеру для видалення зелених насаджень в межах будівельного майданчика не вимагається.

9.3. Підставою для прийняття рішення компетентним органом є заява про видалення зелених насаджень, подана юридичною чи фізичною особою (далі - заявник) через центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) з дати прийняття цього Порядку.

9.4. Компетентний орган утворює постійно діючу комісію з питань визначення стану зелених насаджень та їх відновної вартості (далі - комісія), до складу якої входять представники заявника, власника земельної ділянки (користувача), компетентного органу, територіального органу Держекоінспекції, балансоутримувача території, комунального підприємства, що здійснює утримання зелених насаджень, та представника громадскості, або депутатського корпусу.

У процесі визначення стану зелених насаджень та відновної вартості зелених насаджень, які видаляються на підставі одного з документів, визначених [статтями 35-37](#) Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”, до складу комісії включається представник фізичної або юридичної особи, яка має намір щодо забудови території.

Комісія визначає стан зелених насаджень, розташованих на земельній ділянці і їх відновну вартість та складає акт обстеження тих насаджень, що

підлягають видаленню (далі - акт), за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади

Відновна вартість зелених насаджень визначається згідно з методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади.

У разі знесення аварійних, сухостійних і фаутичних дерев комісія з'ясовує причину набуття деревами такого стану, про яку зазначається в складеному комісією акті з фотофіксацією дерев.

Кожному члену комісії надається один примірник акта. У разі відсутності представника територіального органу Держекоінспекції у складі комісії один примірник акта у триденний строк надсилається до територіального органу Держекоінспекції.

Голова комісії готує проект рішення компетентного органу про видалення зелених насаджень, в якому зазначається інформація про кількість зелених насаджень, що підлягають видаленню і залишаються на земельній ділянці.

Компетентний орган у місячний строк після надходження зазначеного проекту рішення про видалення зелених насаджень приймає відповідне рішення і видає наступного дня заявнику його копію для оплати відновної вартості зелених насаджень, що підлягають видаленню.

9.5. Ордер на видалення зелених насаджень компетентний орган видає не пізніше наступного робочого дня після подання заявником документа про сплату відновної вартості зелених насаджень, що підлягають видаленню.

Відновна вартість зелених насаджень, що належать до комунальної власності, сплачується до місцевого бюджету.

У разі видалення зелених насаджень у зв'язку із будівництвом об'єктів розмір їх відновної вартості зменшується на суму, передбачену проектною документацією на озеленення території.

9.6. Сплата відновної вартості зелених насаджень не проводиться у разі:

- будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту) житлових будинків, об'єктів інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури, благоустрою та інших об'єктів будівництва, що споруджуються за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету;
- знесення аварійних, сухостійних і фаутичних дерев, а також самосійних і порослевих дерев з діаметром кореневої шийки не більш як 5 сантиметрів;
- ліквідації аварійної ситуації на інженерних мережах;
- відновлення світлового режиму в житловому приміщенні, що затіняється деревами;
- проведення ремонтних та експлуатаційних робіт в охоронній зоні повітряних ліній електропередачі, на трансформаторній підстанції і розподільному пункті системи енергопостачання, мережі водо-, теплопостачання та водовідведення, телекомунікаційній і кабельній електромережі;
- досягнення деревом вікової межі при наявності характерних негативних ознак;

- провадження господарської діяльності на території розсадників з вирощування декоративних дерев та кущів;
- ліквідації наслідків стихійного лиха, аварійної та надзвичайної ситуації;
- будівництва культових будівель та будівель, необхідних для їх обслуговування, що здійснюється релігійними організаціями, статути (положення) яких зареєстровано в установленому законом порядку.

9.7. Видалення аварійних, сухостійних і фаутих дерев на об'єкті благоустрою здійснює балансоутримувач на підставі акта, що складається відповідно до [пункту 9.4](#) цього Порядку.

9.8. У процесі ліквідації наслідків стихійного лиха, аварійної та надзвичайної ситуації, а також у разі, коли стан зелених насаджень загрожує життю, здоров'ю громадян чи майну громадян та/або юридичних осіб, видалення зелених насаджень здійснюється негайно з подальшим оформленням акта відповідно до [пункту 9.4](#) цього Порядку.

9.9. Видалення зелених насаджень на території меморіального комплексу та кладовищі здійснюється за рішенням балансоутримувача без сплати їх відновної вартості.

9.10. Видалення зелених насаджень на земельній ділянці, яка перебуває у приватній власності, та на присадибній ділянці здійснюється за рішенням власника (користувача) земельної ділянки без сплати їх відновної вартості.

9.11. Відновна вартість зелених насаджень, розташованих на земельній ділянці, що відведена в установленому порядку фізичній або юридичній особі сплачується під час передачі ділянки у власність відповідної особи на підставі акту технічного обстеження зелених насаджень, про що зазначається у відповідному рішенні міської ради. Відновну вартість зелених насаджень новий власник має сплатити до міського бюджету до передачі земельної ділянки.

9.12. При наданні земельної ділянки комунальної власності в користування фізичній або юридичній особі користувач земельної ділянки має отримати акт технічного обстеження зелених насаджень та оформити договір обслуговування зелених насаджень та інших елементів благоустрою, про що зазначається у відповідному рішенні міської ради. В разі початку будівельних робіт на підставі документів, визначених [статтями 35-37](#) Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”, він має звернутися до компетентного органу з відповідною заявою для визначення відновної вартості зелених насаджень, що підлягають видаленню.

Розділ 10. Технологічні карти

Для раціонального використання трудових і матеріальних ресурсів під час будівництва і експлуатації об'єктів зеленого господарства слід розробляти технологічні карти, які включають технологію і розрахунок вартості таких видів робіт, як: садіння дерев і кущів, створення газонів і квітників, влаштування площадок і доріжок з урахуванням сучасних машин і механізмів, поповнення відпаду і після, всі види робіт з догляду за деревами, чагарниками, газонами, квітниками й елементами благоустрою тощо.

Технологічні карти розробляють підприємства - балансоутримувачі, підприємства, власники чи користувачі земельних ділянок, на яких розміщені зелені насадження.

При розробці технологічних карт слід дотримуватися вимог наказу Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 24.11.2008 року N 364. «Про затвердження Рекомендацій з розроблення технологічних карт з утримання зелених насаджень».

Розділ 11. Захист зелених насаджень від шкідників і хвороб

Захист зелених насаджень повинен проводитися протягом усього періоду їх створення та експлуатації. Для виконання або прогнозування розвитку шкідників та хвороб зелені насадження обстежуються 3-5 разів за вегетаційний період.

До системи заходів боротьби із шкідниками і хворобами зелених насаджень належать:

- організація служби нагляду і прогнозу масової появи та поширення шкідників і хвороб;
- заходи з підвищення стійкості насаджень;
- заходи з насичення зелених насаджень комахоїдними птахами та ентомофагами;
- активні заходи боротьби зі шкідниками і хворобами шляхом використання комплексу хімічних та інших методів, направлених на швидку ліквідацію вогнищ.

У системі заходів із захисту зелених насаджень одними із найголовніших є санітарно-профілактичні. Їхнє завдання полягає в усуненні джерел інфекцій і недопущенні виникнення вогнищ шкідників і хвороб. З цією метою у міських зелених насадженнях збирають опале листя, хвою, шишки, сухі гілки та загиблі рослини. Обрізують також хворі і всохлі гілки, обкоровують і корчують пеньки, знищують плодові тіла грибів. Особливе місце в заходах, спрямованих на оздоровлення і продовження віку дерев, є лікування ран і пломбування дупел.

Для захисту міських зелених насаджень від шкідників та хвороб застосовуються такі основні методи: агротехнічні, хімічні, біологічні, біофізичні, механічні та інтегральні.

11.1. Агротехнічні заходи боротьби проводяться з метою підвищення стійкості насаджень і створення несприятливих умов для розвитку і поширення шкідників та хвороб протягом усього періоду створення і експлуатації насаджень.

11.2. Хімічні засоби боротьби проводяться із застосуванням хімічних препаратів проти шкідників і збудників хвороб зелених насаджень. Обробка рослин хімічними препаратами здійснюється згідно інструкцій щодо їх застосування.

11.3. Біологічні засоби боротьби з шкідниками і збудниками хвороб ґрунтуються на принципі антагоністичності взаємовідносин між окремими групами живих організмів шляхом використання комахоїдних птахів і звірів,

хижих і паразитуючих комах, збудників хвороб комах та інших антагоністичних мікроорганізмів.

11.4. Біофізичні і механічні методи боротьби включають різноманітні засоби знищення комах за допомогою фізичних і хімічних пристосувань (використання приманок, перешкод, світлових пасток тощо).

11.5. Інтегральний метод - це поєднання хімічних і біологічних методів боротьби з шкідниками, комахами, застосування хімічних методів у поєднанні з біопрепаратами - атрактантами, підбір найбільш ефективних способів і засобів боротьби, які б найменш згубно діяли на корисні організми і впливали на навколишнє середовище. Інтегральний метод боротьби передбачає використання засобів захисту зелених насаджень у поєднанні з природними регуляторами чисельності шкідників рослин.

Жоден з наведених вище заходів не може бути ефективним окремо, тому для захисту об'єктів зеленого господарства територіальної громади, необхідно розробляти і застосовувати систему заходів боротьби з шкідниками та хворобами зелених насаджень.

Для боротьби з омелою білою застосовується механічний метод - обрізування гілок з кущами омели, які не плодоносять, на 5-7 см, а з плодоносними - не менше 15-20 см нижче місця прикріплення її до гілок. У разі ураження крони дерев омелою білою більш ніж на 60% вони підлягають видаленню.

Розділ 12. Системи огляду міських зелених насаджень

З метою контролю за станом міських зелених насаджень здійснюють їх загальні, часткові та позачергові огляди.

Загальні огляди проводяться двічі на рік - навесні та восени. При загальному огляді обстежують усі елементи об'єктів благоустрою, а при частковому - лише окремі елементи. Позачергові огляди проводять після злив, ураганів, сильних вітрів, снігопадів, паводків тощо.

12.1. Весняний огляд проводять з метою перевірки стану насаджень, газонів, квітників, доріжок, площадок та інших елементів благоустрою. Під час огляду уточнюють обсяги робіт з поточного ремонту, садіння дерев та чагарників, багаторічних рослин, газонів. За даними обстежень складають акт та перелік заходів, необхідних для підготовки об'єктів до експлуатації в літній період.

12.2. Під час осіннього огляду перевіряється готовність об'єктів благоустрою до зими і складається акт.

Періодичність проведення часткових оглядів визначає балансоутримувач об'єкта, власник чи користувач земельних ділянок, на яких ростуть зелені насадження.

Огляд проводять: балансоутримувач об'єкта, власник чи користувач земельної ділянки відповідно до плану інвентаризації зі складанням акту.

Розділ 13. Капітальний та поточний ремонт об'єктів благоустрою зеленого господарства

Роботи з ремонту об'єктів благоустрою зеленого господарства поділяються на такі види:

капітальний ремонт;

поточний ремонт.

13.1. Капітальний ремонт, як правило, повинен проводитись комплексно, включаючи зелені насадження, паркові доріжки і алеї, малі архітектурні форми, фонтани, освітлення, гідротехнічні споруди та будівлі, огорожі тощо. До капітального ремонту об'єктів благоустрою зеленого господарства належать роботи, спрямовані на відновлення їхніх експлуатаційних характеристик, підвищення якості озеленення та благоустрою шляхом заміни окремих елементів на більш сучасні конструкції та матеріали, а також садіння нових більш декоративних дерев та чагарників.

13.1.1. Роботи з капітального ремонту об'єктів благоустрою зеленого господарства включають такі види робіт, як:

- видалення дерев та чагарників;
- омолодження старих дерев та кущів;
- садіння нових дерев та кущів, у тому числі з грудкою землі та заміною рослинного ґрунту в садивних ямах повністю або частково;
- відновлення газонів, у тому числі і з додаванням рослинного ґрунту;
- заміну або відновлення квітників, розаріїв із садінням нових видів квітів та троянд;
- роботи, пов'язані з відновленням родючості ґрунту;
- улаштування нового або відновлення пошкодженого поливального водопроводу із заміною пошкоджених труб та водопровідної арматури;
- улаштування та ремонт дорожнього покриття паркових доріг та алеї, майданчиків, пішохідних та велосипедних доріжок;
- заміна асфальтобетонного покриття доріг і алеї, майданчиків на цементно-бетонні;
- вирівнювання цементобетонних плит, а також заміна їх на нові;
- виправлення в повному обсязі пошкоджень водостоків із заміною труб і лотків;
- ремонт і відновлення водопроводів із заміною матеріалів покриття;
- установлення або заміна поребриків та бордюрних каменів;
- установлення нових та заміна застарілих малих архітектурних форм;
- ремонт із суцільним фарбуванням малих архітектурних форм;
- відбудова зруйнованих фундаментів пам'ятників, декоративних скульптур та композицій, фонтанів, декоративних басейнів тощо;
- відновлення або повна чи часткова заміна облицювання фонтанів;
- демонтаж і монтаж поливальної системи в кількості 60%;
- заміна або ремонт електродвигунів, насосів та іншого обладнання;
- ремонт і відновлення дренажно-меліоративної системи;

- заміна пошкоджених та застарілих конструкцій опор світильників, освітлювальної арматури, дротів, кабелів;
- ремонт і заміна пристовбурних решіток;
- установлення додаткових опор та світильників;
- антикорозійний захист інженерних мереж;
- відновлення або заміна пошкоджених парапетів, перильних огорож, сходів, підпірних стінок;
- ремонт, фарбування і відновлення огорож;
- улаштування та відновлення або заміна зруйнованого кріплення схилів;
- очищення русел річок, водойм від намулів, відкладів та завалів;
- розчищення і поглиблення ставів і каналів;
- улаштування та відновлення пунктів заправки водою поливально-мийних машин;
- відновлення теплиць, парників для вирощування розсади та інші роботи, передбачені проектною документацією;
- реконструкція і формування насаджень.

13.1.2. Порядок проведення капітального ремонту

Капітальний ремонт об'єкта благоустрою зеленого господарства проводиться за умови наявності проектно-кошторисної документації.

13.1.2.1. Балансоутримувач об'єкта складає перелік об'єктів, які підлягають капітальному ремонту, та об'єктів, на які потрібно розробляти проектно-кошторисну документацію на наступний рік, та передає на погодження виконавчому органу міської ради, який і включає цей перелік до фінансування. Балансоутримувач виконує роботи власними силами або на тендерній основі визначає генпідрядника для виконання робіт і проектну організацію для проведення проектних робіт.

13.1.2.2. У разі, якщо виникла необхідність перекриття вулиці, дороги, транзитних пішохідних доріг, рішення про початок та закінчення робіт приймає виконавчий орган міської ради

13.1.2.3. Під час проведення капітального ремонту необхідно всебічно використовувати матеріали, дерева, деревину, придатний посадковий матеріал, металевий брухт, одержані в процесі виконання робіт.

Замовник (балансоутримувач) разом із проектною та підрядною організаціями безпосередньо на об'єкті уточнюють перелік і кількість матеріалів, придатних для подальшого використання, про що складають акт. За умови використання таких матеріалів на даному об'єкті кошторисна вартість об'єкта зменшується на суму використаних матеріалів. Якщо підрядник використовує матеріали на інших об'єктах, то сума цих матеріалів теж враховується під час розрахунків, реалізації матеріалів, одержаних після розбирання об'єкта стороннім організаціям. Кошти від їх реалізації надходять балансоутримувачу для подальшого проведення ремонтних робіт.

13.1.2.4. Роботи з капітального ремонту повинні здійснюватись згідно з проектною документацією. Усі незначні відхилення у процесі проведення

робіт, які не впливають на якість і стан об'єкта, погоджуються із замовником та проектною організацією.

Додаткові роботи, не передбачені кошторисом, оформляються актом за участю представників замовника, підрядника і проектної організації.

На кожному об'єкті капітального ремонту виконавець робіт веде журнал робіт, в якому фіксуються дати найважливіших етапів, дані про якість матеріалів та посадкового матеріалу, методи проведення робіт, метеорологічні умови, відхилення, допущені в процесі робіт, зауваження осіб, які перевіряють хід робіт.

13.1.2.5. У разі необхідності виконання капітального ремонту окремих елементів благоустрою чи вибіркового та нескладних видів робіт робоча документація складається із скороченого обсягу, а саме: стисла пояснювальна записка та дефектний акт із зазначенням обсягів робіт у натуральних одиницях виміру. На основі дефектного акта складається кошторис, який затверджується балансоутримувачем об'єкта.

Перелік таких об'єктів складає балансоутримувач та подає на погодження виконавчому органу міської ради.

Такі обсяги робіт, як правило, виконуються балансоутримувачем власними силами.

13.1.2.6. Здавання та приймання виконаних робіт з капітального ремонту об'єктів благоустрою зеленого господарства проводиться відповідно до діючих державних будівельних норм. При цьому додатковими вимогами є визначення кількості дерев, чагарників та квітів, що не прижилися. Визначення відсотку рослин, що не прижилися, проводиться в такі строки:

- для весняних посадок - восени поточного року;
- для осінніх та зимових посадок - восени наступного року (потрібно керуватись Нормативами приживлюваності дерев і кущів при проведенні робіт із озеленення міст та інших населених пунктів. Якщо відсоток нижчий нормативного, виконавець робіт виконує додаткові насадження за свій рахунок.

13.1.2.7. Догляд за зеленими насадженнями до передачі їх в експлуатацію повинні здійснювати виконавці робіт. Кошти для догляду за зеленими насадженнями передбачає проектна організація в кошторисі. За відсутності в кошторисі коштів на ці цілі замовник передбачає заходи щодо догляду за зеленими насадженнями.

13.1.2.8. Після прийняття об'єкта благоустрою в експлуатацію балансоутримувач вносить необхідні зміни в паспорт об'єкта благоустрою.

13.1.2.9. Приймання робіт з капітального ремонту окремих елементів благоустрою та нескладних обсягів робіт (робоча документація із скороченого обсягу) проводить комісія, яку призначає балансоутримувач. У складі комісії повинен бути представник виконавчого органу міської ради. Під час прийняття в експлуатацію таких об'єктів балансоутримувач у разі необхідності вносить зміни в паспорт об'єкта.

13.2. Поточний ремонт

13.2.1. До поточного ремонту об'єктів благоустрою належать роботи, спрямовані на запобігання дрібним деформаціям і пошкодженням об'єктів благоустрою та їх ліквідацію.

До поточного ремонту на об'єктах благоустрою зеленого господарства належать:

- підсівання газонів до 25% загальної площі;
- садіння квітів у повному обсязі, у тому числі і багаторічних, з усіма попередніми супровідними роботами (підготовка ґрунту, вирівнювання, садіння, полив);
- видалення окремих засохлих чи фаутичних дерев та кущів;
- знешкодження омели;
- садіння нових окремих дерев та кущів до 10% загальної кількості наявних дерев та кущів на об'єкті;
- укріплення схилів дерном;
- ремонт поливального водопроводу з незначною заміною труб до 10% загальної довжини водопроводу;
- ремонт садово-паркового інвентарю, споруд;
- ремонт та фарбування малих архітектурних форм;
- фарбування парканів, парпетів, огорож;
- заміна розбитих плиток, видалення бур'янів, профілювання доріжок;
- дрібні штукатурні та теслярські роботи;
- дрібний ремонт теплиць, парників із заміною скла;
- облаштування парників;
- ремонт покриття проїзної частини, тротуарів, майданчиків, пішохідних та велосипедних доріжок;
- виправлення окремих бордюрних каменів і поребриків;
- ремонт водостоків;
- відновлення штукатурки та облицювання фундаментів пам'ятників, декоративних скульптур та композицій фонтанів, декоративних басейнів тощо;
- заміна окремих водостічних та водопровідних труб, решіток, водопровідної арматури;
- очищення водойм від намулів тощо;
- виправлення частково зношених і пошкоджених опор, світильників;
- заміна дротів і розтяжок у межах прогону між опорами, але не більше 20% загальної кількості;
- заміна кабелю в окремих місцях обсягами не більше 10% загальної його довжини на об'єкті;
- ліквідація обривів та перетягування провислих дротів;
- суцільне фарбування опор;
- ремонт та заміна реле часу;
- ремонт і заміна заземлювальних пристроїв;

- монтаж і демонтаж електродвигунів, насосів тощо;
- ремонт пунктів заправки водою поливально-мийних машин, заміна водопровідної арматури, розпилувачів поливо-зрошувальної мережі, лічильників водо-, тепло-, електропостачання.

13.2.2. Фінансування робіт з поточного ремонту в зеленому господарстві проводиться із загального фінансування передбаченого на утримання об'єктів благоустрою.

13.2.3. Балансоутримувач щороку подає на розгляд органу місцевого самоврядування розрахунки на наступний рік. При затвердженні розрахунків складається кошторис робіт з поточного ремонту, який затверджує балансоутримувач.

Поточний ремонт у зеленому господарстві виконується згідно з технологічними картами.

13.2.4. Приймання робіт з поточного ремонту проводиться балансоутримувачем у присутності представника органу місцевого самоврядування, і підписується акт здавання-приймання робіт з поточного ремонту, який є основою для фінансування вказаних робіт.

13.2.5. Вартість робіт з поточного ремонту визначається і базується на нормативно-розрахункових показниках - ресурсних елементних кошторисних норм, та Порядку визначення вартості робіт з догляду за зеленими насадженнями України.

Розділ 14. Облік зелених насаджень

14.1. У населених пунктах Новокаховської ТГ ведеться облік зелених насаджень та складається їхній реєстр за видовими складом та віком.

14.1.1. Облік проводиться з метою:

- одержання достовірних даних щодо кількісних і якісних характеристик зелених насаджень на територіях населених пунктів;
- визначення відповідності діяльності власників озелених територій установленому функціональному призначенню території;
- створення інформаційної бази для організації раціонального використання озелених територій;
- посилення відповідальності за збереження насаджень підприємствами, організаціями і установами;
- використання даних обліку для розроблення органами місцевого самоврядування програм, заходів розвитку зелених зон населених пунктів;
- розроблення заходів щодо реконструкції об'єктів благоустрою зеленого господарства.

14.1.2. Обліку підлягають усі види зелених насаджень: дерева, кущі, газони, квітники.

14.1.3. Облік зелених насаджень проводиться уповноваженим органом виконавчого комітету міської ради.

14.1.4. Облік зелених насаджень проводиться на основі матеріалів інвентаризації зелених насаджень, матеріалів лісовпорядкування в приміських лісах і лісопарках.

14.1.5. Інвентаризація зелених насаджень проводиться відповідно до Інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України.

14.1.6. За матеріалами інвентаризації складається паспорт об'єкта (благоустрою, території підприємств, установ, організацій, інших земельних ділянок, на яких розташовані зелені насадження) затвердженої форми.

14.1.7. Паспорт об'єкта затверджується балансоутримувачем, власником чи користувачем земельних ділянок, на яких розташовані зелені насадження, та підписується виконавцем робіт з інвентаризації.

14.1.8. Дані паспорта заносять у облікові бухгалтерські документи балансоутримувачів, власників чи користувачів земельних ділянок, на яких розміщені зелені насадження. Копія паспорта передається у виконавчі органи міської ради для складання реєстру зелених насаджень.

14.1.9. Паспорт об'єкта підлягає плановому поновленню один раз за 5 років.

14.1.10. Позаплановий облік зелених насаджень проводиться у разі переходу прав власності на земельні ділянки, на яких розміщені зелені насадження до іншого власника, користувача або балансоутримувача, значної втрати чи пошкодження зелених насаджень у результаті аварійних, надзвичайних ситуацій або нанесення зеленим насадженням шкоди внаслідок протиправних дій юридичних чи фізичних осіб.

Позаплановий облік проводиться в тому ж самому порядку, що і плановий.

14.1.11. Балансоутримувачі, власники або користувачі земельних ділянок, на яких розташовані зелені насадження, щорічно вносять в облікові документи зміни, які відбулися на об'єктах чи земельних ділянках, де розташовані зелені насадження, за цей період.

14.2. Реєстр зелених насаджень

Важливе значення щодо обліку об'єктів зеленого господарства має ведення реєстру зелених насаджень, що являє собою узагальнення даних про типи, видовий склад, вік, якість та кількість зелених насаджень на території кожного населеного пункту територіальної громади. Узагальнення даних проводиться на електронному та паперовому носіях.

14.2.1. Метою ведення реєстру зелених насаджень є:

- одержання достовірних комплексних даних про кількість і стан зелених насаджень;
- ведення моніторингу стану і кількості зелених насаджень;
- визначення основних напрямів міської політики в утриманні, розвитку і захисту зелених насаджень;
- розроблення програм, заходів з розвитку зелених зон населених пунктів Новокаховської ТГ

14.2.2. Реєстр об'єктів благоустрою зеленого господарства насаджень ведеться на основі даних паспортів, в розрізі територій населених пунктів по визначеній формі згідно додатку 9 «Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України».

14.2.3. Зведений реєстр зелених насаджень населених пунктів ведеться на основі даних реєстру об'єктів благоустрою зеленого господарства згідно

додатку 10 «Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України».

14.2.4. Поновлення даних реєстрів проводиться:

- на об'єктах благоустрою державної чи комунальної власності - один раз за 2 роки;
- на інших територіях - один раз за 5 років.

Розділ 15. Організація розвитку зелених зон населених пунктів

Організація розвитку та утримання зелених зон населених пунктів Законом України "Про благоустрій населених пунктів" покладається на органи місцевого самоврядування. Рішення міської ради та виконавчого комітету щодо благоустрою території населених пунктів територіальної громади є обов'язковими для виконання розміщеними на цій території підприємствами, установами, організаціями та громадянами, які на ній проживають.

Виходячи з цього виконавчий комітет міської ради визначає уповноважений орган, який відповідає за розвиток і контроль у сфері зеленого господарства. Уповноважений орган аналізує містобудівну документацію стратегічного розвитку територіальної громади, генеральний план населеного пункту, матеріали інвентаризації, звіти тощо і готує рішення виконавчої влади щодо розроблення програми розвитку та збереження зелених зон окремого населеного пункту та території громади на перспективу. В розробленні такої програми повинні брати участь архітектори, спеціалісти зеленого господарства, наукові та інші працівники. У програмі передбачається дотримання площ території під зеленими насадженнями виходячи з нормативів, передбачених планувальними та будівельними нормами а саме: території під будівництво нових підприємств, установ, організацій, створення нових парків, скверів відповідно до розроблених та затверджених містобудівних проектів, реконструкція наявних зелених насаджень тощо. В програмі має бути передбачено і фінансове забезпечення розвитку і контролю у сфері зеленого господарства.

Фінансове наповнення програми розвитку забезпечують власники чи користувачі земельних ділянок, на яких передбачається озеленення, та місцеві органи виконавчої влади на землях комунальної власності.

Окремим розділом у програмі повинно бути утримання зелених насаджень, для чого вивчається вся територія населених пунктів ТГ, встановлюються власники чи користувачі цих територій з урахуванням прилеглих територій - відповідальних за їх утримання. Безхазяйні території утримуються за рахунок коштів місцевих органів самоврядування.

Програма широко обговорюється в пресі та з громадськістю територіальної громади, після чого затверджується рішенням міської ради. Програма є обов'язковою для виконання всіма підприємствами, організаціями, установами, громадянами Новокаховської міської ТГ.

Програма коригується з урахуванням розвитку населених пунктів територіальної громади